

Seletuskiri
Haridus- ja teadusministri määruse
„Gümnaasiumivõrgu korrastamine perioodil 2014-2020“ eelnõu juurde

I. Sissejuhatus

Eelnõu koostamise aluseks on “Perioodi 2014-2020 struktuuritoetuste seaduse” § 13 lg 1, § 15 lg 1, lg 2 ja lg 8 p 2.

Meetme eesmärk on toetada koolivõrgu korrastamist nüüdisajastades Elukestva Õppe Strateegia (EÕS) koolivõrgu programmi (KVP) lisas 1 nimetatud asulates paiknevate riigigümnaasiumite õppekeskkond. EÕS KVP lisas nr 1 „Üleriigilise või piirkondliku tähtsusega investeeringuprojektid 2014-2023 – riigigümnaasiumid“ on toodud asutatavate riigigümnaasiumite asukoht, arv, õppekohtade arv ning eraldi on ära nimetatud riigigümnaasiumid, mille õppekeskkonna nüüdisajastamiseks on kavandatud kasutada Euroopa Liidu struktuurifondide vahendeid.

Koolivõrgu korrastamisena mõeldakse põhikoolide ühendamist või liitmist, ühes või mitmes põhikooli astmes õpetegevuse lõpetamist ning üldkeskhariduse andmise lõpetamist kohaliku omavalitsusüksuse pidamisel olevates üldhariduskoolides viies koolide õppekohad vastavusse demograafiliste muutustega.

Koolivõrgu korrastamist toetatakse prioriteetse suuna „Ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul“ Ühtekuuluvusfondi meetme „Koolivõrgu korrastamine“ tegevusega „Koolivõrgu korrastamise käigus toimuv jätkusuutlike koolide kaasajastamine“ kuni aastani 2023. Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) vahenditest rahastatava selle tegevuse kogumaht on 196 749 112 eurot ja lubatud maksimaalne EL toetuse määr 85%. Riiklik kaasfinantseering on 34 720 432 eurot. Gümnaasiumivõrgustiku korrastamise investeeringute kava maht on eeldatavalt 110 000 000 eurot. Haridus- ja Teadusministeerium (HTM) on nimetatud meetme rakendusasutus.

Eraldi toetuse andmise tingimused kehtestatakse põhikoolide hoonete kaasajastamiseks, hariduslike erivajadustega (edaspidi HEV) laste koolide hoonete kaasajastamiseks ning eraldi tegevusena toetatakse väikelahendusi HEV õpilaste integreerimiseks tavakoolidesse. Viimase tegevuse osas on ERF vahenditest rahastatavate tegevuste kogumaht 8 075 000 eurot ja riiklik kaasfinantseering 1 425 000 eurot. Lubatud maksimaalne EL toetuse määr on samuti 85%.

Vabariigi Valitsuses 19.06.2014 heaks kiidetud „Partnerluslepe Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kasutamiseks 2014-2020“ on üheks olulisemaks probleemiks nimetatud koolivõrgu kohandamist demograafiliste muutustega (lk 34). Sekkumise tulemusena tuleks igas maakonnas asutada vähemalt üks klassikaline gümnaasium, mis pakub valikuterohket üldkeskharidust (lk 75). Nimetatud siht kattub põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse paragrahvi seitse prim lõikes 2 toodud riigi kohustusega pidada igas maakonnas vähemalt ühte riigigümnaasiumi. Eeltoodust tulenevalt planeeritakse EÕS KVP lisas 1 piisaval arvul riigigümnaasiumite asutamist ja nende õppekeskkonna kaasajastamist.

Eelnõu tugineb Vabariigi Valitsuse 26.03.2015 istungil heaks kiidetud **Eesti elukestva õppe strateegia 2020 rakendusplaanile aastateks 2015-2018 ja EÕS KVP-le ning selle lisas nimetatud üleriigilise või piirkondliku tähtsusega investeeringuprojektide nimekirjale**. Lähtutakse eeldusest, et EÕS KVP lisas 1 nimetatud riigigümnaasiumi asutamise vajadust või õppekohtade arvu ei ole vaja täiendavalt hinnata. Õpilaste arvu prognoose on planeerimisel arvesse võetud ning ülevaade vajaduste kohta on olemas ning vajadusel tutvustab HTM koolivõrgu juht (edaspidi koolivõrgu juht) seda ekspertkomisjonile. Käesoleva meetme tulemusena tekkiv investeeringute kava tagab olemasolevate vahendite piires EÕS KVP lisas 1 vajalikuks peetud riigigümnaasiumite hoonete (õppekeskkonna) nüüdisajastamise (hoonete ehitamise ja sisustamise).

Üldhariduskoolide võrk on tänasel päeval valdavas osas kohalike omavalitsusüksuste pidamisel ning hooned nende omandis. Seega eeldab riigigümnaasiumide asutamine ning õppekeskkonna nüüdisajastamine kokkuleppe sõlmimist vastava kohaliku omavalitsusüksusega viimase koolivõrgu korrastamiseks ning vajalike kinnistute võõrandamiseks riigile.

EÕS KVP lisas 1 nimetatud kohalike omavalitsusüksustega koolivõrgu korrastamiseks ühiste kavatsuste kokkuleppe sõlmimisel on võimalik koostöös Riigi Kinnisvara AS-iga koostada tegevuskava ja eelarve riigigümnaasiumi õppekeskkonna kaasajastamiseks. Selle alusel koostab Haridus- ja Teadusministeeriumi riigivara osakond investeeringute kava koostamise või täiendamise

ettepaneku ning koolivõrgu juht esitab selle ekspertkomisjonile hinnangu saamiseks. Ettepanek sisaldab kõiki hindamiseks ning investeeringute kava koostamiseks vajalikke andmeid.

Ekspertkomisjon lähtub EÕS KVP lisas 1 nimetatud andmetest ning hindab eelkõige kavandatava investeeringu mõistlikkust ja otstarbekust.

Eelnõu koostasid Haridus- ja Teadusministeeriumi riigivaraosakonna juhataja Indrek Riisaar (tel 735 0185, e-post: Indrek.Riisaar@hm.ee), koolivõrgu osakonna asejuhataja Ruth Opmann (tel 735 0294, ruth.opmann@hm.ee) ja tõukefondide osakonna peaekspert Jaak Kask (tel 735 0319, e-post jaak.kask@hm.ee). Eelnõu koostamisel on arvesse võetud eelmise toetuste perioodi gümnaasiumivõrgustiku korrastamise meetme kogemusi.

II Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb seitsmest peatükist ja 27-st paragrahvist. Peatükid jagunevad järgmiselt:

- 1) üldsätted;
- 2) toetatavad tegevused, kulude abikõlblikkus, ja toetuse määr;
- 3) investeeringute kava koostamine;
- 4) toetuse taotlemine;
- 5) taotluse menetlemine;
- 6) aruannete esitamine ja toetuse maksmise tingimused;
- 7) osapoolte õigused ja kohustused;

Eelnõu 1. peatükis

kirjeldatakse eelnõu kohaldamisala, toetuse andmise eesmärgid, sätestatakse eelnõus ja selle rakendusaktides läbivalt kasutatavad terminid, nimetatakse rakendusüksus ja –asutus ning sätestatakse vaiete esitamise kord.

Eelnõu § 1 lõigete 1-2 kohaselt kehtestab käesolev määrus „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020“ (edaspidi *rakenduskava*) prioriteetse suuna „Ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul“ Ühtekuuluvusfondi meetme „Koolivõrgu korrastamine“ tegevuse „Koolivõrgu korrastamise käigus toimuv jätkusuutlike koolide kaasajastamine“ elluviimiseks toetuse andmise ja kasutamise tingimused ja korra ning investeeringute kava(de) koostamise korra.

Eelnõu § 2 lõigetega 1–2 määratletakse toetuse andmise eesmärk ja oodatavad tulemused vastavalt rakenduskavale. Toetust saavad projektid peavad panustama EÕS koolivõrguprogrammi mõõdikute „Gümnaasiumiastmega koolide arv“, „Haridusvaldkonna pinnakasutuse optimeerimine“ ning „Ruutmeetreid õpilase kohta üldharidusvõrgu korrastamisel toetust saanud objektidel (m²)“ sihttasemete saavutamisele. Sihttaseme täitmist (sh 2018. aastaks) jälgib koolivõrgu juht ettepanekuid esitades. Tegevused peavad olema kooskõlas „Elukestva Õppe Strateegia 2020“ (edaspidi EÕS) rakendusplaani aastateks 2015–2018 lisa „Haridustaristusse investeerimise põhimõtted“ eesmärkidega

Eelnõu § 3 nimetab meetme rakendusasutuse ja rakendusüksuse. Perioodil 2014-2020 on rakendusasutuseks hariduse valdkonnas jätkuvalt Haridus- ja Teadusministeerium ja rakendusüksuse ülesandeid täidab sihtasutus Innove.

Eelnõu § 4 kirjeldab lahti määruses kasutatud olulisemad unikaalsed terminid. Terminid, mida määruses kasutatakse, on enamjaolt samad, mis struktuuritoetuse seaduses ning seega ei ole neid käesolevas määruses sõnastatud. Määruses on ära toodud seitse terminit, mis on asjakohased ja vajalikud käesoleva määruse rakendamiseks. Unikaalsed terminid tulenevalt EÕS-ist ja KVP-st.

Eelnõu § 5 sätestab vaiete menetlemise korra. Rakendusüksuse toimingute või otsuste peale võib vastavalt STS §-le 51 esitada vaide rakendusasutusele ning vaide vaadatakse läbi haldusmenetluse seaduses sätestatud korras. Juhul, kui vaide esitatakse rakendusüksuse toimingute või otsuste peale, esitatakse vaide läbi rakendusüksuse rakendusasutusele.

Eelnõu 2. peatükis

määratakse projekti raames toetatavad tegevused, kulude abikõlblikkus, projekti abikõlblikkuse periood ja toetamise osakaalud.

Eelnõu § 6 määratleb ära projekti raames toetatavad tegevused, millised on kooskõlas rakendusplaanis sätestatud eesmärkidega. Toetuse saamise tulemusena peab riigigümnaasiumi õppekeskkond võimaldama riikliku õppekava täitmist ning kvaliteetse ja valikuterohke gümnaasiumihariduse omandamise võimaluse loomist õpilastele kodumaakonnas. Olenevalt konkreetsest projektist võivad projektid sisaldada nii ehitust kui ka sisustamist.

Eelnõu § 7 määratleb lisaks Vabariigi Valitsuse 01.09.2014.a määrusele nr 143 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetusest hüvitatavate kulude abikõlblikuks lugemise, toetuse väljamaksmise ning finantskorrektsioonide tegemise tingimused ja kord“ (edaspidi *ühendmäärus*) ära käesoleva määruse alusel toetatavate tegevuste abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud. Riigigümnaasiumite hoonetega ei ole kavandatud teenida tulu, seega vastavalt § 24 tuleb finantsanalüüs esitada alles rakendusüksuse nõudmisel, kui projekti käigus on tekkinud tulu. Analüüsides nelja toimiva klassikalise riigigümnaasiumi majandusaasta aruandeid on selge, et ükski riigigümnaasium ei ole senini olulises osas tulu teeninud ja ei planeeri oma tegevustes selliseid muudatusi, mis võimaldaksid tal hakata tulevikus märkimisväärselt rohkem tulu teenima. Olemaoleva nelja riigigümnaasiumi näitel on 2013.a tegevustulem -4 824 936 EUR ja 2014.a tegevustulem -4 449 224 EUR. Seejuures oli tulu kaupade ja teenuste müügist 2013.a kokku 159 345 EUR ja 2014.a vastavalt 159 000 EUR. Tulu teenimise osakaal uutes gümnaasiumites on eeldatavalt samas proportsioonis.

Lõikes 1 on toodud abikõlblikud kulud. Eeldus on, et projekti raames rahastatakse kõiki projektiga seotud ja vajalikke ning mõistlikke kulusid. Tegevusi planeeritakse ja viiakse ellu tihedas koostöös Riigi Kinnisvara AS-iga.

Riigigümnaasiumite puhul hoidutakse eraldiseisvate võimlate ehitamisest. Eraldi võimlad puuduvad nt Viljandis, Haapsalus, Jõgeval, Jõhvis, Võrus, Nõos jne. Võimlad on üksnes nendes koolides, kus on vähemalt 540 õpilast, võimla on olemasolevas hoones ja puudub võimalus õppetöö kestel muu võimla kasutamiseks. Samadel tingimustel toetatakse ka edaspidi võimlate ehitamist.

Lõikes 2 on ära toodud abikõlblikud kulud, mis on määruses nimetatud toetatavate tegevuste elluviimiseks vajalikud. Mitteabikõlblikud on ühendmääruse §-s 4 loetletud kulud, ujulate ehitamine, sõidukite ost või rent, hooldusremont, tarvikute ost ning ainult mittestatsionaarse õppe andmiseks mõeldud hooneosade ehitamine.

Eelnõu § 8 on nimetatud abikõlblikkuse periood. Sisuliselt on projekti abikõlblikkuse periood rahastamisotsuses sätestatud ajaperiood, mis jääb ajavahemikku 1. jaanuar 2014. a kuni 31. august 2020. a.

Paragrahv sätestab ära abikõlblikkuse perioodi alguse (taotluse rahuldamise otsuses sätestatud kuupäev). Siin on oluline märkida, et mitmes projektis on 2014. a koostöös Riigi Kinnisvara AS-iga alustatud koolihoonete projekteerimisega (Valga, Põlva, Kärkla) ja teistes ettevalmistavate tegevustega (Rapla, Kohtla-Järve, Paide, Viimsi jne). Sõltuvalt KVP ning meetme määruse vastuvõtmise ajast ning investeeringute kava kinnitamise ajast võib olla vajalik hüvitada varem tehtud kulusid.

Põhjendatud juhtudel võib toetuse saaja taotleda rakendusüksuselt projekti abikõlblikkuse perioodi pikendamist. Eelduseks on, et projekti tulemused ikkagi saavutatakse ja tegevused lõpetatakse hiljemalt 2023. aasta 31. augustiks.

Eelnõu § 9 määratleb ära toetuse osakaalu, milleks on kuni 100% projekti abikõlblikest kuludest, sh 85% rahastatakse EL toetustest ja 15% riikliku kaasfinantseerimise arvelt. Toetuse maksimaalne summa ja protsendimäär abikõlblikest kuludest määratakse taotluse rahuldamise otsuses.

Projektidele on toetuse osas seotud miinimumpiir ja selleks on vähemalt 200 000 eurot. Minimaalne maksumus on määratud selleks, et väikesemahuliste investeeringutega ei suurendataks halduskoormust.

Eelnõu 3. peatükis

sätestatakse investeeringute kava koostamisega seotud menetlus ja tingimused: ettepaneku esitamine, projekti kvalifitseerimistingimused, projektide ekspertkomisjoni moodustamine, projektide valikukriteeriumid ja valiku kord, investeeringute kava koostamine ja muutmine, investeeringute kavasse mitteamisest teavitamise kord.

Eelnõu § 10 kirjeldab, kuidas toimub investeeringute kava koostamine. Investeeringute kava eelnõu koostatakse Elukestva õppe strateegia koolivõrgu programmi lisas toodud riigigümnaasiumide üleriigilise või piirkondliku tähtsusega investeeringuprojektide nimekirjas sisalduva riigigümnaasiumite nimekirja alusel. Eelduseks on, et asukohajärgne kohalik omavalitsusüksus on HTM-iga sõlminud koolivõrgu korrastamiseks ühiste kavatsuste kokkuleppe. Kokkulepe sõlmitakse läbirääkimiste tulemusena ning hõlmab nii muudatusi koolivõrgus (koolide ümberkorraldamine ja pidamise üleandmine või koolide tegevuse lõpetamine ja uute asutamine) kui ka riigigümnaasiumi hoonete ehitamisega (sh vajadusel kinnistute võõrandamine riigile ja tähtajad) seonduvaid kokkuleppeid. Kui vastav kokkulepe on sõlmitud, korraldab koolivõrgu juht koostöös Riigi Kinnisvara AS-iga investeeringute kava koostamise või täiendamise ettepaneku ning esitab selle ekspertkomisjonile hinnangu saamiseks.

Ettepanekute hindamiseks moodustab rakendusasutuse juht ekspertkomisjoni ja kinnitab selle töökorra. Vajadusel kaasatakse hindamiskomisjoni töösse väliseid eksperte. Ekspertkomisjoni liikmed ja kaasatud eksperdid peavad vastama STS § 21 lõikes 4 toodud nõuetele.

Kui ekspertkomisjon on ettepanekule andnud positiivse koondhinnangu ja ka tehtud parandusettepanekuid on arvestatud, koostab rakendusasutus investeeringute kava koostamise või täiendamise eelnõu ja esitab selle valdkonna eest vastutavale ministrile kinnitamiseks vastavalt STS § 15 lõike 8 punktile 2.

Eelnõu § 11 määratleb ära projekti valikukriteeriumid. Nende sisu täpsustatakse hindamismetoodikas:

- **Projekti tegevuste mõju meetme ning prioriteetse suuna eesmärkidele, riiklikele ja valdkondlikele strateegiatele ning arengukavadele ja projekti põhjendus (osakaal 25%).**
Positiivne on projekt eelkõige juhul, kui asukohajärgse kohaliku omavalitsuse üksusega on sõlmitud koostöökokkulepe gümnaasiumivõrgu korrastamiseks ning projektiga nüüdisajastatav hoone võimaldab täita EÕS KVP-s kirjeldatud eesmärke ning vastab EÕS KVP lisas 1 toodud õppekohtade arvule.
- **Projekti teostatavus, jätkusuutlikkus ja koolipidaja võimekus (osakaal 25%).**
Positiivne on projekt eelkõige juhul, kui koostöös KOV-iga on valitud riigigümnaasiumile sobilik asukoht või olemasolev hoone. KOV-iga sõlmitud koostöökokkuleppes gümnaasiumivõrgu korrastamiseks on kokkulepitud tegevused asjakohased ja teostatavad. Projekti on võimalik abikõlblikul perioodil ning toetuse kaasabil ellu viia (sh arvestades detailplaneeringut, muinsuskaitset jne). Taotleja on vajalikud tegevused ning eelarve piisavalt kirjeldanud ja kohaselt hinnanud.
- **Projekti mõju läbivatele teemadele (osakaal 25%).**
Positiivne on projekt eelkõige juhul, kui:
 - ◆ Regionaalne areng – ehitatava hoone ruumiprogramm ning projekt arvestavad piirkonna õppurite arvu, vajadusi ja eripärasid. Hoone asukoht võimaldab kergelt ligipääsu kõigile maakonna õpilastele;
 - ◆ Keskkonnahoid – hoone ehitamisel kasutatakse võimalusel keskkonnasäästlikke lahendusi, sh võimalusel ennetatakse energiatõhususe direktiivi tulevikus kehtima hakkavate nõuete täitmist. Soodustatakse jäätmete taaskasutust;
 - ◆ Võrdsete võimaluste tagamine – koolihoonete projekteerimisel ja ehitamisel järgitakse universaalse disaini põhimõtteid, millega tagatakse hoonete ligipääsetavaks muutmine muuhulgas liikumis-, kuulmis- ja nägemispuudega isikutele; erinevast soost, rahvusest või vanusest isikuid koheldakse võrdselt;
 - ◆ Ühtne riigivalitsemine – hooned ja pakutavad teenused on kasutajasõbralikud;
 - ◆ Infoühiskonna edendamine – hoones ja õppetöös kasutatakse IKT nutikaid lahendusi ning keskkond edendab õpilaste IKT nutikat kasutamist; hooned on ühendatud kiire internetiühendusega.
- **Majanduslik efektiivsus (osakaal 25%).**
Positiivne on projekt eelkõige juhul, kui riigigümnaasiumi ruumikasutus on optimaalne ning vastab HTM koostatud gümnaasiumite ruumiprogrammi mudelitele võttes vajadusel arvesse olemasolevate hoonete ümberehitamise võimalusi või hoonetele kehtestatud piiranguid (sh muinsuskaitse erinõuded). Investeeringu maksumus vastab projekti elluviimise ajal prognoositavatele sarnaste objektide ehitamis- ja sisustamiskuludele võttes samuti vajadusel arvesse olemasolevate hoonete ümberehitamise võimalusi või hoonetele kehtestatud piiranguid (sh muinsuskaitse erinõuded).

Hindamine toimub määruse § 11 toodud vastavuskriteeriumite ning hindamiskorra järgi ja see viiakse läbi hiljemalt 1 kuu jooksul alates ettepaneku esitamisest. Ekspertkomisjon esitab koolivõrgu juhile oma põhjendatud arvamuse koondhinnanguna. Ekspertkomisjon hindab esitatud ettepaneku vastavust käesoleva määruse § 11 toodud valikukriteeriumitele ning esitab põhjendatud arvamuse kas positiivse või negatiivse hinnanguga valikukriteeriumite lõikes. Ekspertkomisjon võib positiivse hinnangu puhul teha koolivõrgujuhile soovitusi projekti tegevuste muutmiseks. Negatiivse koondhinnangu puhul võib koolivõrgu juht esitada korrigeeritud ettepanekuid arvestades ekspertkomisjoni tehtud märkuseid ja puuduste likvideerimist. Kui projekt on vähemalt ühe valikukriteeriumi lõikes saanud negatiivse hinnangu, siis projekti investeeringute kava eelnõusse ei lisata.

Eelnõu § 12 sätestab investeeringute kava muutmise tingimused. Projekti kallinemiseks suurendatakse projektile eraldatavaid vahendeid üksnes projekti käigus toimivate ettenägematute asjaolude tõttu, kui kallinemiseks lisavahendite eraldamine on hädavajalik. Näiteks, kui ehitustööde käigus selgub vajadus täiendavateks töödeks (lisahangeteks) jmt. Iga muudatuse kohta annab hinnangu ekspertkomisjon.

Lõigetes 1-4 on kirjeldatud, millistel juhtudel investeeringute kava muudetakse.

Kava muudetakse juhul, kui projekt arvatakse investeeringute kavast välja, selgub, et mõni projekt jääb rakendamata või katkestatakse. Samuti võib rakendusüksus teha ettepaneku või rakendusasutus algatada investeeringute kava muutmise, kui mõne kavas kinnitatud projekti eeldatav alustamise tähtpäev viibib või ilmnevad muud asjaolud, mis takistavad projekti elluviimist (nt eeldatavast kõrgem rekonstrueerimise maksumus, millest tulenevalt on vaja valida riigigümnaasiumile uus asukoht, kohaliku omavalitsusüksuse otsuste tühistamine vmt).

Lisaks on rakendusasutusel õigus algatada kava muutmine vastavalt vajadusele, muuhulgas juhul kui investeeringute kavasse arvatud projekti kohta ei ole esitatud taotlust või tehtud taotluse rahuldamise otsust, või kui see on vajalik taotluse rahuldamise otsuse muutmise ettepaneku tõttu. Põhjendatud juhtudel ja vabade vahendite olemasolul võib investeeringute kavaga kinnitatud projektile antava toetuse summat suurendada.

Eelnõu § 13 sätestab investeeringute kavasse mitteamumisest teavitamise korra. Kui projekti ei arvata investeeringute kavasse kas ekspertkomisjoni negatiivse hinnangu alusel või haridus- ja teadusministri otsusel, teavitab rakendusasutus sellest koolivõrgu juhti (kui ekspertkomisjon annab negatiivse koondhinnangu) ja vajadusel ekspertkomisjoni (kui minister ei kinnita ekspertkomisjoni ettepanekut).

Eelnõu 4. peatükis

kirjeldatakse taotluse esitamise tingimusi, sätestatakse nõuded taotlejale, taotlusele ja kohustused taotlejale.

Eelnõu § 14 sätestab taotluste esitamisega seonduva. Taotleja saab rakendusüksusele esitada taotluse üksnes investeeringute kavas sisalduva projekti kohta ja vastavalt investeeringute kavas toodud ajakavale. Üldjuhul esitatakse taotlus struktuuritoetuse registri kaudu digitaalselt allkirjastatuna, va juhul, kui register ei tööta. Siis võib taotluse esitada ka digitaalselt allkirjastatuna e-posti teel või digitaalsel andmekandjal.

Eelnõu § 15 sätestab nõuded taotlejale. Taotleja peab vastama taotluste menetlemise määruse § 2 toodud nõuetele. Taotlejaks saab olla Haridus- ja Teadusministeerium (kui vastavat hoonet kasutama hakkav kool ei ole veel asutatud) või tema pidamisel olev hallatav riigiasutus.

Toetust antakse investeeringuteks riigigümnaasiumide hoonetesse eesmärgiga toetada gümnaasiumivõrgu korrastamist selleks, et õpilaste arvu vähenemise tingimustes tagada üldkeskhariduse kättesaadavus vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 7¹ lõikele 2 ja EÕS koolivõrgu programmile. Üleriigiline gümnaasiumivõrgu optimeerimine on võimalik eeldusel, et riik võtab vastutuse pidada vähemalt ühte gümnaasiumi igas maakonnas.

Lähtudes Harjumaa Omavalitsuste Liidu ettepanekust ja kokkuleppest Haridus- ja Teadusministeeriumiga, tellitakse Harjumaa gümnaasiumivõrgu täiendav uuring, mille valmimise eeldatavaks tähtajaks on 2015. a I poolaasta.

Juhul, kui kohalike omavalitsustega ei saavutata riigigümnaasiumi asutamiseks kokkulepet hiljemalt 1. märtsiks 2018 ja/või on vabanenud investeeringuvahendid, on võimalik toetuse andmise tingimuste muutmisel luua võimalused toetuse taotlemiseks kohalike omavalitsuste pidamisel olevate gümnaasiumide hoonetesse investeerimiseks tingimusel, et korrastatakse piirkondlik gümnaasiumivõrk.

Eelnõu § 16 sätestab nõuded taotlusele. Taotlus koostatakse vastavalt taotluste menetlemise määruse § 4 lõigetele 1 ja 2. Lisaks sellele peab taotlus sisaldama:

- 1) investeeringute kavas nimetatud projekti;
- 2) toetust saab taotleda ainult käesoleva määruse §-s 6 nimetatud toetatavatele tegevustele;
- 3) taotletava toetuse summa peab vastama investeeringute kavale;
- 4) riigiasutuse puhul vajadusel volitus;
- 5) taotleja kinnitus esitatud andmete õigsuse kohta;
- 6) Informatsioon selle kohta, kui taotleja on projektile või projekti osadele tegevustele taotlenud toetust samal ajal mitmest meetmest või muudest riigieelarvelistest, Euroopa Liidu või välisabi vahenditest.

Kui taotlus esitatakse struktuuritoetuse registri vahendusel, siis lähtutakse registri andmeväljadest. Kui register ei tööta, täidetakse ja esitatakse taotlus rakendusüksuse kehtestatud ja nende kodulehel avalikustatud vormi alusel.

Eelnõu § 17 sätestab toetuse taotleja kohustused lisaks sellele, mis on loetletud taotluste menetlemise määruses.

Kuni nimetamiseni kompetentsikeskuseks on Riigi Kinnisvara AS tegevuste elluviimisele kaasatud raamlepinguga riigihangete seaduse § 14 prim alusel sisetehinguna. Kohustus kompetentsikeskust kasutada tuleneb meetme määruse § 17 p 5.

Eelnõu 5. peatükis

kirjeldatakse taotluse menetlemise protsessi, taotluse ja taotleja nõuetele vastavuse kontrolli, taotluse rahuldamist ja rahuldamata jätmist ja taotluse rahuldamise otsuse muutmist ja kehtetuks tunnistamist.

Eelnõu § 18 kirjeldab taotluse menetlemise etappe ning sätestab taotluse menetlemise tähtajaks 45 tööpäeva alates taotluse registreerimisest. Kui taotluses avastatakse puudusi, teatatakse sellest viivitamatult taotlejale ja antakse puuduste kõrvaldamiseks mõistlik tähtaeg, mille võrra pikeneb taotluse menetlemise tähtaeg.

Eelnõu § 19 sätestab taotleja ja taotluse nõuetele vastavuse kontrolli tingimused ja korra. Taotlus tunnistatakse vastavaks kui see vastab taotluste menetlemise määruse §-s 2 ja käesolevas määruses sätestatud nõuetele. Taotlust ei tunnistata vastavaks, kui taotlus ei vasta määruse § 16 sätestatud nõuetele ja taotleja ei ole taotluses esinevaid puudusi määratud tähtaja jooksul kõrvaldanud, taotluses on esitatud ebaõigeid või mittetäielikke andmeid või taotleja mõjutab pettuse või ähvardusega või muul õigusvastasel viisil taotluse menetlemist või taotleja ei võimalda kontrollida taotluses esitatud andmete õigsust või teha paikvaatlust.

Eelnõu § 20 sätestab taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise tingimused ja sellest teavitamise korra.

Rakendusüksus teeb taotluse rahuldamise otsuse vastavalt taotluste menetlemise määruse § 8 lõikele 1 ja 3.

Lõige 3 ütleb, et lisaks taotluste menetlemise määruse § 8 lõikes 4 sätestatud märgitakse taotluse rahuldamise otsused järgmised tingimused:

- 1) projekti elluviimise tingimused, sealhulgas tähtaeg projekti elluviimisega alustamiseks;
- 2) toetuse väljamaksmise tingimused ja eeldatav ajakava;
- 3) muud vajalikud taotluse põhised ekspertkomisjoni määratud kõrvaltingimused.

Taotlus jäetakse rahuldamata lisaks käesolevas määruses sätestatud ka taotluste menetlemise määruse § 8 lõikes 2 toodud juhtudel ja taotluse rahuldamata jätmise otsuses märgitakse taotluste menetlemise määruse § 8 lõikes 5 nimetatud teave.

Eelnõu § 21 sätestab, et taotluse rahuldamise otsust võib muuta rakendusüksuse, rakendusasutuse algatusel või toetuse saaja sellekohase avalduse alusel. See tähendab, et nii rakendusüksus kui rakendusasutus jälgivad pidevalt projekti edenemist, sh tähtaegasid ning saavutusi. Toetuse saaja on kohustatud esitama avalduse rahastamisotsuse muutmiseks, kui ta ei ole võimeline projekti enam senistel tingimustel ellu viima. Rakendusüksusel on õigus taotluse rahuldamise otsuse muutmiseks, kui muudatus seab kahtluse alla projekti tulemuste saavutamise või lõppemise abikõlblikkuse perioodil või kui soovitatavad muudatused ei ole kooskõlas projekti sisu ja eesmärkidega.

Eelnõu 6. peatükis

sätestatakse aruannete esitamise ja toetuse maksmisega seotud tingimused ja kord.

Eelnõu § 22 sätestab toetuse kasutamise seotud teabe, dokumentide ja aruannete esitamise korra. Toetuse saaja esitab rakendusüksusele projekti aruande vähemalt kord aastas või rakendusüksuse nõudmisel tihemini. Aruandevormid kinnitab rakendusüksus ja teeb need kättesaadavaks oma kodulehel.

Lõikes 3 on ära toodud informatsioon, mis peab sisalduma projekti aruandes. Punktis 2 märgitud aruandlusperioodi all on mõeldud seda, et sisutegevuste kohta esitatakse ka iga-aastased aruanded. Kumulatiivsed andmed on pigem vajalikud indikaatorite ja finantsandmete kohta.

Punktis 5 toodud andmed on olulised, et jälgida projekti senist eelarve kasutamist ja prognooside täitmist.

Eelnõu § 23 sätestab, et toetuse väljamaksed tehakse vastavalt perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse §-des 28 ja 29, ühendmääruse § 14 lõike 1 punktis 1 ning määruses ja taotluse rahuldamise otsuses sätestatud maksete tegemise täpsustavatele tingimustele.

Kulude eest maksmiseks on võimalik kasutada välisabi sildfinantseerimist kooskõlas rahandusministri 10.09.2014 määrusega nr 30 „Kassalise teenindamise eeskiri“.

Eelnõu 7. peatükis

kirjeldatakse toetuse kasutamise seotud osapoolte õigusi ja kohustusi.

Eelnõu § 24 sätestab toetuse saaja õigused ja kohustused vastavalt perioodi 2014-2020 struktuuritoetuse seaduse §-s 24 toodule. Riigigümnaasiumite hoonetega ei ole kavandatud teenida tulu, seega vastav finantsanalüüs tuleb esitada alles rakendusüksuse nõudmisel, kui projekti käigus on tekkinud tulu.

Eelnõu § 25 sätestab rakendusüksuse ülesanded lisaks struktuuritoetuse seaduse § 8 lõikes 2 loetletud ülesannetele.

Eelnõu § 26 sätestab rakendusasutuse õigused. Kuna tegemist on riigigümnaasiumitega ning ministeeriumi kaasatus projekti elluviimise etappidesse on vajalik, siis on rakendusasutusel õigus nõuda toetuse saajalt andmeid ning koosolekute protokolle, osaleda vaatlejana hankekomisjoni töös ja töövõtulepingu sõlmimisele eelnevatel läbirääkimistel, mis on vajalikud riigihanke läbiviimiseks kooskõlas riigihangete seadusega ja lepingu sõlmimiseks, osaleda vaatlejana tööde teostamise käigus toimuvatel nõupidamistel ja koosolekutel, tutvuda projekti ettevalmistamise ning tööde teostamise käigus koostatavate dokumentidega toetuse saaja juures, vajadusel teha rakendusüksusele ettepanek taotluse rahuldamise otsuse muutmiseks.

Eelnõu § 27 sätestab finantskorrektsioonide tegemise vastavalt perioodi 2014-2020 struktuuritoetuse seaduse 3. peatüki 11. jaole. Finantskorrektsiooni otsus tehakse ja toetus nõutakse tagasi vastavalt perioodi 2014-2020 struktuuritoetuse seaduse §-des 45-47 ja ühendmääruse §-des 21-23 sätestatud.

III Eelnõu terminoloogia

Toetuste andmise ja kasutamise seonduvat on Eesti õigusaktidega reguleeritud 2004–2006 STSi ja 2007–2013 STS-iga. Terminid on nendes seadustes, 2014-2020 STSi ja käesoleva määruse eelnõudes põhimõtteliselt samasisulised, mistõttu eelnõus kasutatud terminid ei ole võõrad. Eelnõu § 4 on ära toodud 5 terminit, mis on asjakohased ja vajalikud eraldi välja tuua käesoleva määruse rakendamiseks.

IV Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Käesoleva eelnõu aluseks on perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seadus ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava ELi õigusega.

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 1300/2013, mis käsitleb Ühtekuuluvusfondi ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1084/2006.

V Korralduse mõjud

EÕS KVP lisas 1 nimetatud gümnaasiumite hooneid käsitletakse üleriigilise tähtsusega investeerimisobjektidena. Korraldusega investeringute kava kinnitamisel on võimalik projekteerida, ehitada ja sisustada riigigümnaasiumide hooned vastavalt KVP lisale nr 1.

Igas maakonnas alustavad riigigümnaasiumid tegevust nüüdisajastatud õppekeskkonnaga hoonetes, täites põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 7 prim lõikes 2 toodud riigi kohustust pidada igas maakonnas vähemalt ühte riigigümnaasiumi.

Riigigümnaasiumide loomisega saavad kohalikud omavalitsused kindluse planeerida ja ellu viia ümberkorraldusi enda pidamisel olevates koolides ning taotleda investeringutoetust ümberkorraldustega hõlmatud põhikoolide õppekeskkonna nüüdisajastamiseks.

Koolivõrgu korrastamine on otseselt seotud regionaalse arenguga. Märksõnadeks on riigigümnaasiumide tekkimine tõmbekeskustesse ja kodulähedaste kvaliteetsete põhikoolide säilimine nii tõmbekeskustes kui tagamaal. Koolivõrgu korrastamine aitab kaasa piirkondade kestlikule ja ühtlasemale arengule. Samuti aitab meede kaasa toimepiirkondade keskuste arengule ning keskustagamaa seoste tugevdamisele. Regionaalarengule avalduvate positiivsete mõjude suurendamiseks tuleb lisaks hoonete ehitamisele mõelda läbi õpilaste transpordi ja majutusega seotud küsimused. Koolivõrgu korrastamisel on oluline lähtuda lähimuspõhimõttest ning arvestada kohalike ja piirkondlike eripärasid ning arengukavasid, samuti on mõeldav koostöö kohaliku tasandi organisatsioonidega.

Eesti Statistikaameti prognoosi kohaselt on Eesti rahvaarv 2050. aastal 1,25 mln, mis on praegusega võrreldes 86 000 inimese võrra vähem, pealegi juba märksa ebasoodsama vanuskoosseisuga.¹ Demograafilised muutused toovad kaasa õpilaste arvu olulise kahanemine.

Regionaal- ja hariduspoliitilised eesmärgid ja nendest tulenevad tegevused on omavahel tihedalt seotud. Eesti riigi üheks regionaalpoliitiliseks eesmärgiks on kohalike omavalitsuste võimekuse kasvatamine avalike teenuste pakkumisel ja piirkonna arendamisel. Hariduspoliitika fokusseerib tugeva põhihariduse ja valikuvõimalustega gümnaasiumihariduse kättesaadavuse ning kõikides Eestimaa regionides õpetajatele väärilise töötasu võimalused.

„Eesti Regionaalarengu Strateegias 2020“² on toodud välja olulise probleemina avalike teenuste osutamisel arenguprioriteetide lühiajalisus ja kohalike omavalitsuse vähene omavaheline koostöö. Inimeste igapäevased tegevusruumid ei piirdu kaugeltki enam ühe omavalitsusüksuse territooriumiga ning väiksemad omavalitsused üksi ei suuda viia ellu piisava mastaabi ja tervikmõjuga arendustegevusi. Nimetatud probleemid pärsivad ka hariduskorralduse arenguid kohalikul tasandil.

Tuginedes Eesti Inimvara Raportile³ (2010) on ääremaa tunnustega kohalike omavalitsuste osatähtsus Eesti rahvastikus ja pindalas kasvab. Eestis on täna kokku 48 maavalda umbes 50 000 elanikuga, mille rahvastik on kahanenud viimase 50 aasta jooksul vähemalt poole võrra või viimase kümnendi jooksul vähemalt 1% aastas.

¹ <http://valitsus.ee/et/riigikantselei/saastev-areng/saastva-arengu-komisjon/eesti-inimvara-raport>

² <http://valitsus.ee/et/valitsus/arengukavad>

³ <http://valitsus.ee/et/riigikantselei/saastev-areng/saastva-arengu-komisjon/eesti-inimvara-raport>

Õpilaste rände mõjud on oluliselt kasvanud ning mõjutavad üha enam kohalike omavalitsuste koolivõrgu tulevikuprognose ja koolivõrgu korraldust. Seda kinnitab ka Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt koostatud analüüs sünnistatistika ja tegelike õpilaste arvude erinevusest.⁴

2014/2015. õppeaastal tegutseb Eestis 468 munitsipaalühikhariduskooli. Poliitikauuringute Keskuse Praxise poolt 2014.a. koostatud analüüs „Eesti põhikooli ja gümnaasiumivõrgu analüüs aastaks 2020“ prognoosib, et demograafiliste muutuste ja kahanenud sündivuse tõttu peaks aastaks 2020 nii põhikoolide kui gümnaasiumide arv oluliselt vähenema.

Riik on selgema vastutuse eemärgil seadnud eesmärgiks, et aastaks 2020 on keskvalitsuse vastutusel üldkesk- ja kutsehariduskoolide ja raskete erivajadusega õpilaste õppekohade kättesaadavus ning omavalitsuse ülesandeks on tagada alus- ja põhiharidus kättesaadavus.

Tulenevalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse paragrahvist 7¹, on riik võtnud suurema vastutuse üldkeskhariduse pakkumisel, kohustades pidama igas maakonnas vähemalt ühte gümnaasiumi. Selle kohustuse täitmine eeldab keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste tihedat koostööd, mida antud määruse tingimused ka toetavad.

Gümnaasiumiõpilastele on riigi poolt tagatud võimalus õppida oma maakonna riigigümnaasiumis pakkudes õpilastele olulises mahus valikkursuseid. Gümnaasiumivõrgu kokkutõmbumise olukorras on oluline tagada gümnaasiumihariduse kättesaadavus harjumuspärasest kaugemal, mistõttu on riigigümnaasiumide õpilastele suunatud mitmeid toetusmeetmeid. Vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele „Õpilaste sõidukulu iga-aastase hüvitamise ulatus ja kord“ kompenseeritakse riigi üldhariduskoolide õpilastele ühistranspordiga kooli ja koju sõit õppetöö perioodil üks kord päevas. Kui kooli-koju sõiduks kulub rohkem aega kui kaks tundi päevas või kui õpilase elukohast ei ole võimalik liikuda kooli ühistranspordiga, hüvitatakse riigigümnaasiumi õpilasele majutuskulud 50 euro ulatuses koos vastavalt haridus- ja teadusministri poolt kinnitatud majutuskulude hüvitamise põhimõtetele. Koolilõuna on riigigümnaasiumides kehtestatud piirmäära ulatuses tasuta. Transpordi - ja majutustoetused kehtivad kodumaakonna või elukohale lähima riigigümnaasiumi õpilasele.

Omavalitsuste tegevuskulud riigigümnaasiumide loomisega vähenevad kuna riik võtab loodava riigigümnaasiumide tegevuskulud enda kanda. Sellega vähenevad nii omavalitsuste kulud, kes enne gümnaasiumi pidasid kui ka nende kulud, kes pidid maksma oma gümnaasiumiõpilaste eest igakuist tegevuskulu. Omavalitsuste tegevuskulude sääst uute 2015. a. loodavate riigigümnaasiumite näitel (Tartu, Võru, Jõhvi, Pärnu) tervele aastale taandatusena on ca 1 mln.

Koolivõrgu ja koolide pinnakasutuse optimeerimine, samuti koolide taristu energiasäästlikud lahendused mõjutavad ressursitõhusust ja kaudselt see läbi ka keskkonna saastekoormust. Hoonete ehitamisel kasutatakse võimalusel keskkonnasäästlikke lahendusi, sh võimalusel ennetatakse energiatõhususe direktiivi tulevikus kehtima hakkavate nõuete täitmist. Soodustatakse jäätmete taaskasutust.

Koolivõrgu programm on EÕS 5. strateegilise eesmärgi "Võrdsed võimalused elukestvaks õppeks ja õppes osaluse kasv" rakendamiseks. Võrdsed võimalused piirkonna tasemel (samaväärselt suurlinnadega) luuakse nii õpilastele, täiskasvanud õppuritele kui ka erivajadusega õppuritele (sh eesti keelest erineva emakeelega inimesed, töötud inimesed, puuetega inimesed, uussisserändajad). Koolihoonete projekteerimisel ja ehitamisel tuleb järgida universaalse disaini põhimõtteid, millega tagatakse hoonete ligipääsetavaks muutmine muuhulgas liikumis-, kuulmis- ja nägemispuudega isikutele. Erinevast soost, rahvusest või vanuses isikuid tuleb kohelda võrdselt.

Meede haakub koolide IKT taristu arendamise meetmega ning aitab kaasa nutikate IKT lahenduste elluviimisele. Hoones ja õppetöös tuleb kasutada IKT nutikaid lahendusi ning keskkond peab edendama õpilaste IKT nutikat kasutamist. Hooned ühendatakse võimalusel kiire internetiühendusega. Hooned ja pakutavad teenused peavad olema kasutajasõbralikud ning unifitseeritud, toetades ühtse riigivalitsemise põhimõtete rakendamist.

Eelnõu alusel antav toetus ei ole riigiabi. Toetuse kaasabil ehitatavates hoonetes osutatakse seadusest tulenevalt avalikku teenust, seega abimeede ei moonuta ega või moonutada konkurentsi ja kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.

⁴ <http://public.tableausoftware.com/views/synnigraafikud2018/synnigraafik?:embed=y>

VI Määruse rakendamiseks vajalikud kulutused ja korralduse rakendamise eeldatavad tulud

Korralduse rakendamiseks vajalikud vahendid on ette nähtud kooskõlas Vabariigi Valitsuse otsusega 25.02.2014 kinnitatud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavale 2014-2020“ riigieelarvestrateegias.

VII Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

VIII Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatati Rahandusministeeriumi, Siseministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi, Kultuuriministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga, Riigikantseleiga, Eesti Maaomavalitsuste Liiduga, Eesti Linnade Liiduga ja sihtasutusega Innove.

Raivo Trummal

koolivõrgu osakonna juhataja